

VIORICA RĂDUȚĂ

Cartea lui Mircea Petean,
între exprimabil și inexprimabil, între gol și plin

Cu volumul *Trilogia orientală*, Editura Limes, 2025, Mircea Petean e străjuit de propria prefață, extraordinară, demonstrând luciditatea și armonia căii alese în poezie, cât și de o postfață, scrisă de Andrea H. Hedeș, care atrage atenția, pe bună dreptate, că autorul nu alege să scrie poeme... orientale din *frivolitate*. Asumarea acestei poetici este, într-adevăr, una existențială pentru Mircea Petean, așa o simte și o proiectează, ca pe o *cale*, text existențială, un dao livresc și ontic totodată. Nu degeaba menționează ca punct de cotitură citirea cărții (a fost și pentru noi) *Dao De Jing/Dao și Putere*, publicată la Humanitas în 1993.

În neobișnuita, dar motivată prefață, Mircea Petean dă și cheile trilogiei, haiku-ul, form(ul)a poetică cea mai aproape de chintesență, de senzualitatea și puterea unei exprimări esențializate – comprimatul, monolit statuar (și de silabe) de sens și echilibru, de a fi împreună verbul cu tăcerea, umbra lui, motiv, de altfel străbătător în lirica *peteniană*. Ca vidul și plinul, care funcționează (mai ales cu acest volum) până și în grafică. Pe calupul foii lungi se întinde mult albul, mai apoi poemul propriu-zis, împins către josul paginii încât tăcerea să se vadă și să se... audă mai întâi, iar versurile să o acompanieze/în-ființeze, muzical sau antimuzical (cu irizări acide, trase din cotidian, aglomerație, stridentă sau gesticulație). Aici, de fapt, dăm de pânda unui optzecist care știe ce înseamnă a ține de o generație, cum imageria, smulsă dinăuntrul venelor poeticești, este cu un ochi la echinoxismul dintâi, dar bine stăpânit acum, din care s-a fost adăpat *Mircea de Jucu Nobil*. Dar, după *Trilogia transilvană* și cea *ligură*, în *Trilogia orientală* se face o mare distincție a locului și sensului cu poemul *haiku* într-o *dublă*, trasă, apoi, în imagini concentrate, monolitice, greu de descifrat, cu sugestii încă în curs întrucât este în facere, nu în desfacere.

Primul paragraf axial din prefață este unul translat și în poeme, cu rol de catalizator întru lectură și învățatură/*cale*: „Definiție: haiku-ul este liniște redusă la tăcere. Liniștea este mundană, tăcerea-metafizică. Tăcerea este primordială, liniștea-derivată. Liniștea e plină de zarva lumii, tăcerea este vuietul din primordii”. Al doilea, unul de perspectivă, este al *poienuului* în starea lui primordială, de facere. Cum ar veni, primordialitatea ajunge să fie re-activată continuu în trilogie ca moment fix/at, și călător totodată, spațiu *sacru*, în care țâșnirile ludice, ironice, sarcastice la lume să se ducă în pustii, să fie dislocate, aride și neprimite în ceremonia tăcerii, rostirea dintâi, magică, afundă și paradoxală, parabolică și încifrată ca orice litanie cu cifru sacerdotal. Iată paragraful: „Descoperirea haiku-ului este sinonimă cu redescoperirea surselor primare ale poeziei: puterea de a vibra în fața celor mai umile, banale și derizorii înfățișări ale lumii ca-n fața prundului original, dublată de darul de a mânuși cuvintele ca și cum ar fi rostite pentru întâia oară. Cuvintele nu se rostesc; se în-ființează”.

Prin urmare, Jucul Nobil va ființa odată cu peisajele și stările dintr-o Liguria, de pildă, odată cu fiecare detaliu din tablourile pline de secvențe originare. Cine nu zărește continuitatea dintre *duhul sfânt* al mai vechiului poet ardelean și fiorul din orice element de natură, asupra căruia aproape că meditează Petean, cine nu vede în poezie tocmai substanța unor stări pure sau calea spre ea, nu poate antrena lumea infinitului mic în așa de sacerdotala tăcere, lucrare de/săvârșită, un loc al logosului, ființat dinăuntru *firii*, rostit prin privire/viziune /interiorizare/iluminare. Un înăuntru sugerat, nu declamat, care își conține, simultan, începutul și sfârșitul, rostirea cu nerostirea. De fapt, chiar tăcerea de dincolo de marginile invocate adesea, nerostitul, static, pentru care piatra și alte elemente simbol sau substantivul, adăunările și albul se potrivesc țesăturii de finețuri sau bruiaje (din aria pamfletului și satirei, cele dirijate spre/de afară), înăuntru păstrându-și, intact, conținutul, esența, meditația și reflecția. O stare de contemplare, de meditație, cum rar s-a creionat în poezia românească, așa de asiduu ținută și urmărită pe tot cursul liricii lui Petean, încât înainte și înapoi e chiar drumul parcurs, în circuit, de fapt, ceea ce dă o identitate anume întregului, grupat deja în trei... trilogii, alt element de ascuțită îndrumare spre lectură, chiar revelatorie, într-un echilibru, o armonie care este și a naturii sau cu natura. Poetică, de această dată. Se pare că haiku-ul lui Mircea Petean este starea identică facerii, oricărei primordialități, cum era și a Jucului Nobil, doar că, de această dată, e punctată și în forma lirică, asumată, lucrare mereu și mereu re-făcută, un kado, o tăcere în-scrisă fără sfârșit, cum se și punctează în poeme. Pentru asta îți trebuie seninătate și concentrare, în ciuda multelor atacuri dinspre profan sau spre cotidianul cel posesiv și nervos, inautentic.

Nu e de mirare că *taina*, specifică scriitorilor ardeleni, *tăcerea*, cum o scrie Petean aici, este supusă alchimiei, dar într-un tipar ceva mai strict, tocmai pentru a da patosul și efemeritatea, melancolia și cadența *loviturilor de nisip*, cu tot momentul său realist din sala de clasă, cu dascălița, din nou aerul ardelenesc, din anul al II-lea de facultate, moment mult prea intrat în aură de legendă ca să nu fie plasat la începuturi, cum și în poeme sunt expuse explicit elementele din natura dintâi, indiferent de loc și locuire. Este totdeauna un acasă, al tăcerii, adică al numirii primordiale, una de înființare, nu de înstrăinare cum se arată a fi accidentul, și de limbaj, al cotidianului, zgomotos, pătimaș în expuneri, strident și superficial. Confrății pre(a)vorbitori îi displac poetului Petean, fiind lipsiți de reflecție, fără plinul și golul în circuit existențial, de ce nu, și scriptural. Important, chiar acolo unde vidul/tăcerea ar trebui să devină un plin, creativ/creator.

Alegerea tăcerii ca reîntregire, iluminare, în-ființare, în acord cu viziunea taoistă, desigur, este explicită în dese țâșniri lirice cu efect de *mise en abîme* ca în următorul poem, ironic:

„un porc mistreț fugărit prin păpușoi de-un rocker
care seamănă leit c-un porc mistreț – trupul unui ins
obsedat de trup se bălângăne periculos pe marginea
soclului unde va fi instalată statuia Marelui Aed care
potrivește undeva prin preajmă neologisme lângă termeni
arhaici-noi nu ne grăbim nicăieri
prin această scobitură ne vom croi drum spre obârșii”

Starea de re-naștere, cea dintâi, de *marginie*, este în contrast cu aleatoriul din afară, cu prezențele sale demonstrative, instinct postmodern, dar atenuat prin elementul contrastant:

„un număr de streaptease pe muzică din Maramureș
dintre crengi peste vârfuri nițel rușinată se ivește luna
se-aude pârșul rozând
urme de zburătoare în piatră
certIFICATE de bună purtare pentru revoluționari
fiecăruia i se pune la dispoziție pentru orice eventualitate

un întreg arsenal – *marginea-i tot ce ne-a mai rămas*’

Nu întâmplător am citat din *Urzeli*, ciclul subintitulat *poeme taoiste*.

Ceea ce încântă la Mircea Petean este comprimatul liric, nu poți să nu cazi în reflecția, scontată de autor, la paragrafe dense, atent scoase în evidență în peisajele simbolice foarte, precum acestea, paradoxale, adevărat:

*în aerul despărțitor o pasăre imprudentă și-a tăiat gâtul
printre hașuri împurpurate țipătul ei
e un fel de uitare a materiei*

*vuiet al minții blând devastată
o zăbavă mai încolo pielea trupului tău
o părere de trup
întinsă și bătută în patru țărugi*

Adesea, peisajul este antropomorf, țesut cu migală și meșteșug, în limita formei alese, însă. Iată două exemple:

*pete de culoare se-aprind și se sting dincolo de râu
în aerul de deasupra naltei ierbi
sunt văile terasele și colinele unui chip interzis*

ora spartă își soarbe clipele dincolo de râu

*o!
de pripeala din lcuri pe cine faci răspunzător?*

*cosită
grădina e un cap de recrut
de-aș putea să mă spânzur un pic în marginea ei - zice
m-ar decreta probabil zeu al plictisului
semenii mei - uite
o petală a căzut pe covor*

Aici, tabloul stă și în forța detaliului, ca în multe alte poeme.

Înțelepciunea, așa de punctată și prin personajul ales, ascetul Nicanor, alter-ego prezent în ziceri emblematice, paradoxale (un subcapitol se numește *Din zicerile lui Nicanor, anonimul transilvan*, iar citările prin vocabula zice mută sapiențialul în dreptul personajului):

*însingurat
în coliba de la marginea marginii
Nicanor – cel care aduce victoria*

*între singurătate exil și însingurare trebuie
să distingi aidoma ciobanului
care alege urda de brânză și zer – zice*

Nu e mai puțin lucrată nici adiționarea, cea care impune o citire sacadată. Așa, cadența pare asigurată, un adevărat ritm. Înainte de astfel, pe muchie de sensuri și lovituri de nisip. Detaliile sunt cumulative, încadrate tabloului, dar și cu un mic mecanism distractiv pentru descătușare:

*pâlcuri-pâlcuri de disponibilizați bat în retragere
la locurile de baștină
cerul minții tale
ultima ninsoare s-a întâmplat în mai prima în octombrie
verile sunt mai scurte ca în Alaska
un cal înhămat la o sanie în mijlocul pustiei
vom învăța știința morții de la elefanți*

Alteori, în peisaj, unul sarcastic, se strecoară și un element simbolic, dar puternic, așa cum este în următorul pasaj lemnul nelucrat:

*un fracturist devorat de-un roi de efemere
tagma politicianilor secretă la răstimpuri cuvântul magic
popor – nu-i nimeni demn să scrie un rând
despre mormântul gol
trei fire de trifoi cu patru foi într-un car de vicii
neciopliți netoți neînfricați am rămas închinători
la o bucată netrebnică de lemn nelucrat*

Întregul capitol Liniște redusă la tăcere alege cu adevărat comprimatul liric, de o densitate acută, cu toate accentele cărării lirice puse la vedere. Ceea ce este greu de numit intră în cadrul strâmt, dar tulburător, al contemplerii și armoniei. Ca într-un vid, ca la începuturi.

Desenul e rapid, de impact, sensul, abia sugerat, criptic și, parcă, ascuns exprimabilului, totul începe de la un element minor, dar ne conduce tot la începuturi. Esențialul nu e formulat, se închide în manifestatul de suprafață, este interior. Dar și exteriorul și esența conlucrează, duală. Înțeleaptă. Tablourile au tușe rapide, se supun și simțurilor, cât și spiritului. În armonie sunt și privirea, și reflecția, gândul care te duce în afund. Suntem purtați într-un tipar de lume, unde chiar bunicul devine ipostază peteniană în Liguria (pentru nepoata Daria, emoționant), dar e ca și cum portul (liric), și cel de la distanță și cel de acasă, este tot de una, la obârșie totdeauna. Haiku-ul e tras spre destin (!?). Spiritul golului, al minții, și ea intrată în tablouri, dă suflu, o energică apartenență la începuturi, născătoare și inexprimabile, tăcerea, cum ar veni.

Tabloul e personaj. Iată câteva exemple:

*trei pini înfrățiți
pe colina deșartă –
ploaia rupe tăcerea*

*cad în somn în fânar
ploaia caută munții
la izvoare*

*un copil
în ușa bisericii – singur
înlătură grindina*

*în apa bălții
se spală niște vrăbii –
drum în septembrie*

*casă la munte –
între cărămizi ploaia
în chip de mortar*

*o avalanșă
a făcut pârtie prin pădure –
țipăt de corbi*

*ninge
prin spărturile cerului –
ne-a acoperit umbra lui Dumnezeu*

Elementul mic transfigurează peisajul:

*culcuș de iepure
în zăpadă – caldă
urma trupului*

*încolăcit în jurul
tufei de fragi
șarpele nu doarme*

*o salcie plângătoare
în calea apelor –
mal surpat*

*pe locul cireșului
făcut surcele –
o cochilie goală*

Lumea este una a întregului, însă, iar acordurile formei poetice o confirmă:

*cineva tace de milenii
în străfunduri – uneori
îngân un haiku*

În acest Unu sâmburele e vidul, un laitmotiv:

*dincoace de tăcere
e liniștea
dincolo – neant*

Elementul distinctiv al peisajului pare doar o acoperire a sensului, a inexprimabilului, astfel mai bine sugerat:

săpătorii înaintează
în linie – neatinsă rămâne
doar sperietoarea

De aceea, un subcapitol numit Cartea care nu se mai termină va pune în situație paradoxală chiar manifestarea cu nemanifestarea, o situație tipică de circuit în natură, unde chiar textul e ascuns în amănuntul de fugă, mereu de fugă, al versului destinal. Cartea facerii, poienul, de fapt, este în această stare de vid și plin, continuu.

Iată câteva poeme la cheie:

*pe măsură ce paginile îi sporesc sfârșitul pare
mai îndepărtat și riști să dispară cu totul cu cât te apropii*

*a fost rescrisă de atâtea ori încât nimeni nu are știre
de forma dintâi*

*și pentru că nimeni n-a văzut decât fragmente dintr-însa
se crede că nici nu există*

*dar ea e păstrată într-o ladă de zestre în podul casei
ca o navă cosmică – se știe c-a ars din temelie*

*căci a fost propovăduită în munți înainte de a deveni
Biblia deșertului*

*nu are coperte iar filele par mai degrabă rupte
din viziunile celor rătăciți în deșert*

Defrișarea semantică mai închide o dată sensurile, dezvelindu-le:

*vântul solar șterge uneori praful cosmic așternut peste
literele care altceva nu-s decât urme de lovituri de nisip*

*coboară încet și atent ca-ntr-o părăsită fântână
în cartea care nu se mai termină (s.n.)*

Să-l citim pe Mircea Petean din aceste poeme ale elipsei, Trilogia orientală, ca pe un început de text trăit și golit continuu, ca pe o carte i-luminată, mereu luată de la capăt, ca viața, generație după generație!